

Po sledih zvezd

Sodobni čas je čas množičnih medijev, kjer informacija obkroži svet v sekundi ali celo prej. S pomočjo interneta in elektronske pošte postaja svet velika vas, saj z razvojem novih informacijskih tehnologij geografske razdalje ne pomenijo več ovir. Množični mediji so v veliki meri zaslužni tudi za razvoj enega največjih fenomenov popularne kulture: FAN CLUB. Kot izjema, ki potrjuje to pravilo, pa se postavljajo v ospredje fani in fan klubi, ki so se razvili okrog STAR TREK (Zvezdnih Stez), znanstvenofantastične serije iz šestdesetih let (1966–1969). Ta se je s podporo svojih fanov zapisala v zgodovino in s seboj ponesla tudi svoje oboževalce, privrženca ali kakorkoli jih že imenujemo – z eno besedo TREKKIES ali novejša TREKKERS.

V svojem članku bom skušal razsvetliti ta moderni pojav, ki ga na območju Slovenije ni opaziti, ali je še v svojih zametkih, je pa že desetletja prisoten na Zahodu, najbolj v ZDA. Že pri zbiranju literature sem naletel na prve težave, saj moja iskanja znanstvene literature niso našla prav nobenega resnega članka ali knjige. Obstaja veliko referenčnih virov, ki opisujejo fenomen fan klubov in nešteto virov, ki se ukvarjajo s STAR TREK. Zato sem se odločil, da bom skušal sam čimbolje teoretično opredeliti pojav fan klubov in predstaviti najbolj znane fane na svetu.

“SPACE, THE FINAL FRONTIER!

These are the voyages of the starship Enterprise

on it's five years mission:

to explore strange new worlds,

to seek out new life and new civilization,

TO BOLDLY GO, WHERE NO MAN HAS GONE BEFORE ...”

S temi besedami kapitana Kirka se je začela vsaka epizoda izvirnih Zvezdnih stez; besede, ki so že takoj na začetku dale slutiti, da bodo Zvezdne steze ostale naokrog veliko dalj časa.

Opredelitev fan klubov

Fan klubi so neverjetno skromno zastopani v znanstveni literaturi, čeprav so eden največjih fenomenov današnjega časa. In to ni fenomen, ki bi upadal, temveč iz dneva v dan narašča ter dobiva čedalje večje razsežnosti. Zakaj se današnji znanstveniki ne ukvarjajo s proučevanjem fan klubov, je, če nič drugega, prav zanimivo vprašanje. Predvidevam, da se zaplete na več področjih, kot najpomembnejšo "oviro" pa bi omenil preprosto ignoranco in nepriznavanje neke družbene signifikantnosti gorečim fanom in klubom, v katere se ti združujejo. Raziskovalci in družbeni teoretiki fan klubov očitno ne jemljejo – ali zgolj nočejo jemati resno. Posledica takega mišljenja, torej omalovaževanja fan klubov, je vsekakor ekstremna percepcija, ki jo imajo ljudje na splošno, saj so fani označeni ali že kar stigmatizirani kot skrajni fanatiki, ki ne vidijo prsta pred nosom in posvečajo ves svoj čas le objektu svojega oboževanja. Kar pa je seveda nesprejemljivo opredeljevanje, ker po drugi strani nihče nima nič proti raznim literarnim večerom, kulinaričnim srečanjem ali seminarjem "10 korakov do bogatega življenja!".

Strokovna literatura je torej izjemno skopa pri svojih vpogledih v fenomen fan klubov oziroma sploh ne obstaja. Najpreprostejše oziroma najožje bi lahko fan klub definirali kot *skupino ljudi, ki jih druži neko skupno zanimanje za določeni pojav, ki izvira predvsem iz popularne kulture*. Pri opredelitvi, kaj je ta popularna kultura, ki druži fane, pa vidim pomembno značilnost modernih fan klubov v tem, da se nanašajo izključno na vsebine, vezane na filme, televizijo in glasbo. Tukaj puščamo ob strani literarne skupine in prav tako močna združenja športnih fanov, ki so v resnici tudi posledica televizijskih prenosov športnih dogodkov. Sodobni fan klubi so v največji meri proizvod razvoja televizije, filmov in glasbe. Glede na to lahko tudi ločimo tri načine nastajanja fan klubov:

- 1) Na podlagi *filmov*, kar je bilo pred kratkim zelo lepo razvidno pri večtedenskem čakanju najbolj lojalnih fanov *Star Wars* (Vojne Zvezd režiserja Georga Lucasa), ki so neutrudno, po več tednov, čakali dneve in noči pred kini, da bi dobili vstopnice za prve predstave. Pri tem se lahko fan klub osredotoči na sam film in njegovo vsebino, kot sem to navedel za *Star Wars* ali npr. Coppolovo trilogijo *The Godfather* (Boter) in klasične filme zlate dobe Hollywooda ('30., '40 in '50. leta). Drugi vidik pa je, da se fan klub osredotoči na filmsko zvezdo, torej na samega igralca, o katerem je potem treba vedeti vse do zadnje podrobnosti.

- 2) Na podlagi *televizijske izpostavljenosti*, ki v večini primerov pomeni popularne televizijske nadaljevanke (*ER*, *Friends*) in njihove protagoniste. Tudi tukaj lahko razčlenimo fan klube na dve podskupini; torej tisto vsebinsko, npr. fan klubi, v katerih fani podrobno razpravljajo o dogodkih v serijah kot so *Beverly Hills 90210*, *Melrose Place*, *Ally McBeal* idr. Lahko pa fan klubi poudarijo osebo, igralca ali igralko, ki po pravilih potem zaslovi (*George Clooney* iz *ER*) ali pogori (*David Caruso* iz *NYPD Blue*) na filmskem platnu. Med televizijskimi osebnostmi, ki pogosto pridejo do izraza, so tudi voditelji šov programov (*Oprah Winfrey*, *Rosie O'Donnel*), ne smemo pa pozabiti tudi voditeljev informativnih programov (*Barbara Walters*, *Dan Rather*, *Walter Cronkite*).
- 3) Na podlagi *glasbene industrije*. Pevci, pevke, skupine imajo po vsem svetu svoje fan klube, ki so obsežni in štejejo veliko članov. Fane družita oboževanje in poslušanje glasbe izvajalcev, njihov življenjski stil, koncerti. Ta vrsta fan klubov je nastala tudi pri nas v Sloveniji, saj se nekatere slovenske glasbene "zvezde" že ponašajo s svojimi fan klubi.

Glede na ravni popularnega fenomena, ki jih družijo, pa lahko fan klube razdelimo v tri skupine:

- 1) **VSEBINSKA raven:** Ta raven povezuje fane, ki se zanimajo za celotno vsebino televizijskih nadaljevanek, nanizank, soap oper, filmov ali serije filmov (*Alien*), talk šovov, oddaj informativnih vsebin, poslušanja glasbe določenega žanra (country, rock, metal, underground) ali obdobja (glasba šestdesetih, *Woodstock*).
- 2) **OSEBNOSTNA raven:** Pri tej ravni gre za prav tako moderen pojav *celebrity* (zvezdnštvo), ki pomeni zvezdniški status, ki ga imajo najbolj priljubljene osebe iz filmskega (*Harrison Ford*, *Michelle Pfeiffer*), televizijskega (*Oprah Winfrey*, *Jerry Seinfeld*) in glasbenega sveta (*U2*, *Madonna*, *R.E.M.*), ali kar vseh treh mešano (*Cher*). Tukaj gre za vsesvetovni status, ko ves svet pozna neko osebo iz šov biznisa. Na tej ravni fani spremljajo osebo skozi njene projekte in se ne osredotočajo samo na eno vsebino. Gre za poznavanje osebnosti, ki je oboževalcem v večini primerov vzornik in nanje močno vpliva, saj nemalokrat prevzamejo stil oblačenja in življenjski nazor po svojem idolu.
- 3) **MEŠANA raven:** Ta raven povzema obe prejšnji in jima dodaja še posebne značilnosti. To raven vsekakor predstavlja fenomen STAR TREK s svojimi fani, ki so danes najštevilčnejši in najbolj znani fani po vsem svetu. V bistvu so si izborili zvezdniški status, saj so tudi sami produkt popularne kulture. Pri tem tipu fan kluba bi poudaril najbolj temeljito posvečanje svojemu objektu oboževanja, saj se fani na tej ravni zanimajo

za prav vse: za igralce, za vsebino, za podrobnosti iz te vsebine, za junake, za ozadje vsega in se množično združujejo in povezujejo. Posamezni fan klubi imajo po več tisoč članov in kjer se organizirajo *conventions* (konvencije), kjer se fani srečujejo, kupujejo vse, kar je povezano s tistim, kar obožujejo, in kjer se lahko tudi srečajo s priljubljeno osebo, skupino.

Fan klubi, ki nas zanimajo, se ukvarjajo z vsebinami, ki jih ponujajo množični mediji, predvsem film, televizija in radio. Množični mediji so zaslužni za nenehno javno izpostavljanje zvezdniških oseb, ki s svojim nenehnimi pojavljanjem na televiziji, v časopisih in čedalje pogosteje tudi na internetu vlečejo pozornost nase, na svoje projekte in zbuja čedalje večje zanimanje pri svojih simpatizerjih; tako da se ti počasi spreminjajo v "odvisnike", ki jim ni nikoli dovolj. Znani so seveda tudi skrajni primeri že prav fanatičnega oboževanja medijskih oseb, ki so pripeljali do umorov. Najbolj odmevna primera sta vsekakor atentat na Johna Lennona leta 1980 in pa primer latino pevke Selene pred nekaj leti, ki jo je umorila predsednica njenega uradnega fan kluba. Vendar pa teh primerov ne gre enačiti s fani, ker takšni primeri obsedenosti spadajo že v drugo kategorijo: *stalker* (zalezovalac). To je nekdo, ki postane odvisen in zvezdnika nenehno zasleduje. Zelo znana primera sta zalezovalca Jodie Foster in Madonne; slednji je bil tudi aretiran in obsojen na zaporno kazen. A razliko med lojalnimi fani in zalezovalci zvezdniki najbolj poznajo sami in so svojim fanom zelo hvaležni za podporo. Če ne bi imeli zvestih fanov ob svoji strani, bi mnogi že zdavnaj utonili v pozabo.

Zanimivo pa je, da je fenomen fan klubov izredno prisoten prav na področju znanstvene fantastike, saj imajo poleg STAR TREK svoje obsežne fan klube tudi danes že kultne serije kot so *The X-Files*, *Babylon 5*, *Red Dwarf*, *Hercules* idr.

Razvoj fan klubov

Moderni fan klubi so vezani na sam vzpon množičnih medijev, saj nastajajo na podlagi njihovega delovanja in pokrivanja zabavne industrije. Čeprav lahko rečemo, da so krogi privržencev znanih hollywoodskih zvezd nastajali že prej, pa imajo moderni fan klubi zametke v zlatih šestdesetih, ko je prišlo do obsežnega razvoja množičnih medijev, tako tiska in filma, predvsem pa televizije. Šestdeseta leta pa so v ZDA pomenila tudi razvoj in organiziranje pomembne družbene skupine: mladine. Ena izjemno pomembnih komponent, ki jo je na novo oblikovana družbena skupina prevzela za svojo, je bila rockerska glasba. Ta je pri razvoju mladine 20. stoletja imela odločilno vlogo, saj se je mladina organizirala v subkulturo, ki je kazala povsem nove značilnosti, ki se niso dale uvrstiti v nobeno starostno ali družbeno skupino. Nastala je v 50. letih

v ZDA s sovpadanjem: legitimacije jazza kot elitne kulture, vpliva ljudske (*country & western, rhythm & blues*) in pop glasbe ter subkulturnih inovatorjev *Elvisa Presleya* in *Chucha Berryja* (Moore, 1994). Kot posledica se je oblikoval nov glasbeni stil, *rock'n'roll*, okoli katerega je del ameriške mladine ter kasneje z večjim ali manjšim zaostankom tudi del mladine drugod po svetu razvijal čisto nov in drugačen življenjski stil. Slednji se je kazal skozi videz (imidž), govor (sleng), druženje (ples, vožnja), pogled na svet (zabava, umik). Naštete dejavnike lepo prikazuje film *Grease* (Briljantina) z *Johnom Travolto* in *Olivio Newton-John* iz leta 1978, ki pripoveduje o življenju srednješolcev v 50. letih v ZDA.

Fan klubi in razvoj mladine

Fani, ki se združujejo v fan klube, so vseh starosti, vseh družbenih skupin. Vsekakor pa so v začetku prevladovala mlajše generacije oziroma na novo nastajajoča družbena skupina, ki je povzročila veliko spremembo v vsakdanjem življenju. V samem začetku se je mladina navezovala predvsem na glasbo. Frith (1986:181) pri razlagi te povezave poudarja razliko med pojmom najstnik in mladina. "Najstnik" je splošni pojem petdesetih let, medtem ko "mladina" in "mladinska kultura" izhajata iz šestdesetih. Najstnik se največkrat nanaša na mlade delavskega razreda, mladina pa presega omejenost tega pojma, ker kaže na nepomembnost razrednih razlik pri tej starosti, kljub temu pa se navadno uporablja za mladino srednjega razreda. Glede ZDA to pojmovanje velja še danes, saj "main-stream" mladinsko kulturo formulirajo mladostniki srednjega razreda, ki obiskujejo državne srednje šole in fakultete. Nižji razredi razvijajo svoje subkulture, katerih člani so navadno pripadniki ene rase (črna hip-hop & rap glasbena subkultura), medtem ko višji sloj pošilja svoje otroke v prestižne zasebne šolske ustanove.

Pri konceptu najstnika je pomembno, da so ga opisovali kot stil proizvodnje. Univerzalna mladinska poraba in kultura z razvidnimi skupnimi idoli, vrednotami, modnimi trendi in stili so razpoznavni znaki mladine kot družbene skupine povsod po svetu od petdesetih let naprej (Ule, 1996: 20). Mladostniki so se začeli zbirati v lokalih, okrepčevalnicah in drugih zbirališčih ter tako tudi z ekonomskega vidika postali zanimivi. Colin McInnesa (1959, v: Frith, 1986: 181) je v svojem romanu *Absolute Beginners* predstavil mladino kot množico, ki jo je zajelo občutje proslavljanja. Od takrat so v Angliji pri mladini delavskega razreda poudarjali brezdelje in užitek.

Ameriški sociologi so opažali, da so otroci srednjega razreda namerno prevzemali vrednote nižjega sloja (žilavost, razburljivost, tveganje, uživanje, avtonomnost in vztrajnost) in s tem zavestno nasprotovali vrednotam svojih staršev. Razvoj mladinske kulture je bil v šestdesetih letih povezan z razvojem študentskega gibanja in

kontrakulture. Mladina šestdesetih let je imela vojne in politične izkušnje, ki so zaostrele nasprotje med zasebnimi in družbenimi obveznostmi, med svobodo in odgovornostjo (Frith, 1986: 188). Rock se je teh problemov najbolj lotil in jih razgalil. Mladina šestdesetih je postala izjemno aktivna: študentske demonstracije proti vietnamski vojni, ki jo je mladina doživljala kot nekaj svojega, legendarni koncert v Woodstocku leta 1969. Uživanje drog in spolna revolucija sta na mladino delovala revolucionarno. Rock šestdesetih je politiziral brezdolje in dal zasebnim vprašanjem tveganja, užitka in spolnosti javen, kolektiven izraz. Čustva mladih glede razrednih, spolnih in rasnih razlik so vrela in njihovo nasprotovanje se je kazalo v gibanjih proti rasnim razlikam in drugim krivicam predvsem v okviru gibanja za človekove pravice, kjer so mladi, predvsem študenti, aktivno sodelovali in se udeleževali zborovanj in protestov. Občutje mladine je zelo lepo razvidno iz rockerske pesmi takratnega obdobja: "Get it while you can, 'cos we may not be here tomorrow." (Janis Joplin, 1969)

Med najbolj znanimi izvajalci pa naj omenim *Janis Joplin* in *Jimija Hendrixa*, ki sta še danes idola številnih najstnikov (skupaj s še veliko drugimi izvajalci šestdesetih let) in ki imata nešteto fan klubov po vsem svetu. Kar je pomembno v odnosu do fan klubov, je prav to, da so se mladi začeli organizirati in da so jih začele družiti podobne stvari, podobna prepričanja in podobni interesi. Industrija je to seveda takoj opazila in uvidela, da bi se dalo s tem tudi dobro zaslužiti.

Tako so se mladi začeli zanimati za glasbo in idealizirati svoje glasbene idole. Četudi ni bilo neke osrednje organizacije, ki bi vse skupaj vodila, so se začeli zbirati na rockerskih koncertih ter poslušali svoje priljubljene pevce, pevke in skupine. *Pomembno je predvsem to, da se je mladina začela povezovati in si ustvarjati skupne interese, ki so se jim potem posvečali in so postajali del njihovega življenja.* Če so oboževali določenega pevca, so večkrat obiskali njegov koncert, se tako seznanili z drugimi, ki so prav tako občudovali istega pevca, si začeli med seboj dopisovati in izmenjavati izkušnje o tem pevcu. Vendar je pomembno že tukaj pripomniti, da fan klubi ne pomenijo le nenehnega pogovarjanja o osrednji temi fan kluba, pa naj bo to znani igralec ali priljubljena televizijska oddaja, ampak je tu še veliko drugih dejavnikov. Pomembna sestavina fan kluba je prav gotovo *druženje*, ki ga spodbudi skupni interes; to pomeni, da privržence druži skupen interes, iz katerega se nato razvijejo prijateljstva in skupna srečanja, ki pa obsegajo tudi druge teme, saj se človek pač ne more nenehno pogovarjati, kako je določeni junak iz neke nadaljevanke super ali kako je seksi *Sharon Stone*, kako odlična igralka je in razpravljati o vseh njenih igralskih podvigih v filmu *Basic Instinct* ali pa kako je čudovit *Tom Cruise*. Gre torej za *druženje*, ki sta ga iniciirala skupni interes in občudovanje katerega izmed segmentov popularne kulture.

Prav zaradi množične aktivnosti mladine predvsem v ZDA so se mladi začeli družiti, se pogovarjati o skupnih zanimanjih. Vsekakor pa

je razvoj modernega fan kluba najtesneje povezan s televizijsko nadaljevanjo, ki je prav tako zagledala luč v šestdesetih: *STAR TREK*. Zvezdne Steze s svojimi fani so izjema, ki potrjuje pravilo!

V začetku so mnogi zvezdniki imeli približno takšen odnos do fanov, kot ga imajo danes znanstveniki. Fane so imeli za nadležne, ki so jih prišli prositi za podpis in želeli izmenjati nekaj besed, vendar so kmalu spoznali, da so prav zvesti fani tisti, ki jim lahko zelo veliko pripomorejo pri karieri. Poleg tega se lahko iz vsega tega potegne tudi donosen posel, predvsem s prodajo suvenirjev (majice, skodelice idr.). Zato so se številne zvezde in producentske hiše odločile ustanoviti *official (uradni)* fan klube nasproti amaterskim klubom, ki so jih fani ustanavljali sami in so bili ponavadi tudi veliko boljši kot uradni. Pri uradnih klubih je dostop do informacij veliko boljši, saj s klubom navadno sodeluje tudi zvezdnik sam in klubu ekskluzivno sporoča najnovejše informacije, medtem ko se nekateri *unofficial (neuradni)* fan klubi dobesedno utaplajo v poplavi govoric in nepreverjenih informacij. Tudi pri fan klubih (predvsem uradnih) igra pomembno vlogo denar, saj skušajo nekatere zvezde čim bolj obrniti svoje fane in prodati čim več različnih stvari s svojo sliko ali podpisom. Izjemno velik vpliv na razvoj fan klubov v minulih nekaj letih pa je imel zagotovo internet. Na internetnih straneh najdemo nešteto fan klubov, ki najnovejše informacije o priljubljenih igralcih, serijah ali filmih pošiljajo svojim članom kar po elektronski pošti. Velik boj med amaterskimi fan klubi na WWW in uradno stranjo se je razvil med Viacomom, ki je lastnik Paramounta in s tem celega imperija Star Trek, in fani, ki so slavili svojo priljubljeno serijo na svojih straneh – o tem pa več v nadaljevanju.

Zvezdne steze

STAR TREK ali ZVEZDNE STEZE sodijo danes, skupaj s triperesno deteljico *Marilyn Monroe*, *Jamesom Deanom* in *Elvisom*, med osrednje prepoznavne znake ameriške popularne kulture druge polovice dvajsetega stoletja. Vse se je začelo pred več kot tridesetimi leti, ko je leta 1964 *Gene Roddenberry* dal pobudo za potovanje vesoljske ladje Enterprise televizijskemu studiu CBS, vendar pa je bil takrat, že takoj na začetku, pilot film ("The Cage") zavrnjen kot preveč pameten in neprimeren za ameriško občinstvo. Morda je bil neprimeren tudi zato, ker je bila na položaju prvega oficirja ženska ali, ker so posadko sestavljali tudi Nezemljani. Na srečo pa se Roddenberry ni vdal. Zamenjal je igralce, malo priredil izvirno zamisel in obdržal določenega Nezemljana z ošiljenimi ušesi, ki je kasneje postal zaščitni znak nanizanke in ki je končno zagledala luč dneva 8. septembra 1966, tokrat na programu televizijske družbe NBC. Kapitan Kirk in Mr. Spock pa sta se, skupaj z drugimi liki in legendarno vesoljsko ladjo Enterprise zapisala v zgodovino ameriške

televizije. Vendar vse le ni šlo tako gladko. Serija ni imela zadovoljive gledanosti in je bila nenehno v nevarnosti, da bo odpovedana in da se bo nehala snemati. Po dveh sezonah si je serija pridobila močno bazo gledalcev, a je bila ta za producente pri NBC premajhna in so se zato odločili serijo umakniti s programa. Kako močan je bil celoten *fandom* (fani in klubi; vse, kar je imelo zvezo z Zvezdnimi stezami) že takrat, dokazuje dejstvo, da so z obsežno *letter-writing campaign* privrženci nanizanke spremenili mnenja šefov NBC in serija se je nadaljevala še eno leto, potem pa bila leta 1969 tudi dokončno umaknjena s programa. Mnogi so mislili, da je bo s tem konec, vendar bi lahko rekli, da se je tu vse skupaj šele začelo. "Zvezdne steze so se dvignile kot ptič feniks iz pepela v naslednjih desetletjih in pustile za seboj poročila o smrti, kot tista o svojem literarnem predhodniku Samuelu Clemensu, kot veliko preveč pretirana" (Altman, 1995: 5). Serija si je v ponovitvah pridobivala čedalje več gledalcev in postajala čedalje bolj popularna. Ljudje, ki so oboževali serijo, so se začeli tesneje povezovati in nastajati so začeli številni fan klubi po vsej Ameriki in tudi drugod po svetu, še posebej v Veliki Britaniji. Obseg in organizacija teh klubov sta preseгла vse dotedanje okvire, tako da lahko govorimo o nekih povsem novih značilnostih fan klubov, predvsem za veliko številčnost. Kar pa ni šlo preveč v prid čedalje bolj gorečim oboževalcem Zvezdnih stez, je sloves oziroma stereotip, ki se jih je oprijel. Označeni so bili za čudake, freake, nerde, ljudi brez življenja, ki so se jim vsi posmehovali in nanje gledali zaničevalno. Ta stereotip se razbija šele danes.

Čas nastanka Zvezdnih stez

Zvezdne steze so nastajale v zadnjih letih enega najbolj živih, provokativnih, udarnih, političnih desetletij tega stoletja. ZDA so bile vpletene v vietnamsko vojno, na višku je bilo gibanje za človekove pravice, študenti so protestirali po ulicah, rockerska glasba je postala glasnik mladih in mladine, ki je prav v šestdesetih doživela svoj vzpon; del vsakdanjika so bile droge, ljubezen, spolna revolucija, neredi ... Zvezdne steze pa so bile pravo nasprotje zmešnjave na našem planetu in so, preprosto rečeno, dajale odgovore na vse nepravčnosti tega sveta. Ljudem so zbujale upanje, da bo v prihodnosti le bolje in da bodo ljudje različnih ras, barv, nacionalnosti lahko živeli in delali skupaj. Kot je že sam poudaril Roddenberry: ne le, da je bil na poveljniškem mostu vesoljske ladje črnc, ampak je bila to ženska, in povrh še črnka. Med člani posadke je bil tudi Azijec, pa Rus (Star Trek: 25th Anniversary, 1991). Multinacionalna in zunajzemeljska posadka, ki se ukvarja z vprašanji, kako izboljšati človeštvo, ki deluje skupaj in se sploh ne ozira na barvo kože in pripadnost, je bila za takratno ameriško javnost kot beg iz realnosti in nekaj povsem novega, predvsem pa boljšega in optimističnega. Za

konservativno javnost je bil to seveda šok. Številnim Američanom v šestdesetih še na misel ni prišla enakopravnost belcev in črncev. Druge znanstvenofantastične nanizanke so bile veliko bolj apokaliptične in niso v sebi nosile nobenega upanja za boljšo prihodnost.

Po drugi sezoni je igralka *Nichelle Nichols*, ki je igrala črno oficirko *Uhuro*, že nameravala zapustiti nanizanko, ko je na enem od zborovanj za pravice črncev srečala *dr. Kinga*. Dejal ji je, naj temeljito premisli še enkrat, kaj bo storila, ker je njen lik *role model* (vzor) za veliko črncev, ki lahko na televiziji vidijo, da se bo nekega dne le vse spremenilo in bodo ljudje sodelovali skupaj. Nicholsova je seveda ostala, za neposredno posledico njenega lika pa lahko štejemo nešteto črncev, ki jih je ta lik navdušil in jim dal upanja. Med njimi tudi oskarjevko *Whoopi Goldberg*, ki se je leta 1988 pridružila novi generaciji Zvezdnih stez, ter astronautko *Mae Jemison*, ki je v isti seriji prav tako gostovala v eni od epizod in se tako hotela oddolžiti za inspiracijo in upanje, ki so ga dale Zvezdne steze v času njenega odrasčanja. Whoopi svoje občutke opisuje takole: "*Kot najstnica sem bila fan. Prepoznala sem multikulturni in multirasni vidik in različne ljudi, ki si skupaj prizadevajo za boljši svet. Rasni problemi so bili razrešeni. Problemi med spoloma so bili prav tako rešeni. Serija je pripovedovala o pravi enakopravnosti!*" (Star Trek: 25th Anniversary, 1991)

Nagla rast klubov, v katerih so fani častili STAR TREK, je naraščal neverjetno hitro in leta 1972 je bila v ZDA pripravljena že prva t.i. *konvencija* fanov, na katero so organizatorji povabili Gena Roddenberryja in druge zvezde originalne serije. Konvencija je doživela velik uspeh in oboževalci, simpatizerji in fanatiki so si kmalu potem nadeli tudi svoje ime – TREKKIES. Kako vplivno in povsod prisotno je postalo to ime v angleško govorečih družbah, dokazuje dejstvo, da je izraz objavljen tudi v oxfordskem slovarju angleškega jezika oz. mu je danes dodana še posodobljena verzija imena fanov – TREKKERS. To je seveda edini takšen primer te vrste.

V sedemdesetih je torej imperij Zvezdnih stez naraščal in serija je bila predvajana v več kot sto državah. Konvencije so postajale čedalje večje in pogoste in pritisk na studio Paramount, ki je produciral Zvezdne steze, je z leti naraščal. Fani so zahtevali novo serijo. Svojo moč so potrdili s še eno *pisemsko kampanjo*, ko je več kot 400.000 pisem prepričalo Naso, naj svoj prvi *shuttle* poimenuje Enterprise. Sledil je prvi film (1979), ki je bil v tistem času najdražji v zgodovini in se tako zapisal tudi v Guinnessovo knjigo rekordov (1989: 99), in še danes je številka 46 milijonov dolarjev impresivna. Film je prejel tri nominacije za oskarja in je bil poln neverjetnih in impresivnih posebnih efektov, kar pa je fane malo razjezilo, saj so bili zaradi tega žrtvovani dialogi med junaki. Za režijo filma so se potegovala imena, kot so *Steven Spielberg*, *Francis F. Coppola* in *George Lucas*, nazadnje pa je režijo dobil veteran, oskarjevec *Robert Wise* (*The Sound Of Music*). Do danes so posneli devet filmov, leta

1987 pa je na tv-zaslone prišla prva izmed treh serij "spin-off", ki prav tako v imenu nosijo Zvezdne steze. *STAR TREK: THE NEXT GENERATION* (ZVEZDNE STEZE: NASLEDNJA GENERACIJA) so kritiki čakali z ostrimi noži, pridružili pa so se jim tudi nekateri fani izvirne serije, ki (v začetku) niso bili preveč navdušeni nad prihajajočo "kopijo" priljubljene serije iz šestdesetih, ob kateri so mnogi zrasli. Vendar se je nova nadaljevanka kmalu postavila na noge in dokazala, da zasluženno nosi svoje ime. Strela je udarila drugič in Gene Roddenberry je zopet zaslovel, tokrat s shakespearijanskim igralcem *Patrickom Stewartom* v vlogi kapitana Picarda, ki je s svojo multirasno posadko sedem let resnično blestel v odlično producirani, napisani in odigrani nanizanki, ki je stala več kot milijon dolarjev na epizodo. Nanizanka je postala še bolj priljubljena kot izvirna serija in si je pridobila velik krog oboževalcev in rednih gledalcev. *"Gledalcem nismo bili pripravljeni ponuditi ničesar, kar lahko vidijo drugod. Ko si ogledajo Zvezdne steze, morajo vedno videti nekaj novega, svežega, provokativnega; zgodbe, ki odpirajo družbena vprašanja, skratka – nekaj drugačnega!"* Jeri Taylor, producentka (*Journey's End*, 1994). V svojih najboljših časih je nanizanka zlahka premagovala najboljše *prime-time* serije tistega časa, kot so bile *Roseanne*, *Coach*, *60 Minutes*, *Cheers* in celo *Monday Night Football* (Nemecek, 1995: 173). Ob 25. obletnici, novembra 1991, je serija doživela enega svojih največjih ratingov gledanosti, ko je v dveurni epizodi (*Unification*) gostoval *Leonard Nimoy*, legendarni Spock. Hkrati pa je ekipo močno prizadela smrt Gena Roddenberryja (26. oktobra 1991). S svojo neverjetno popularnostjo je serija privabljala tudi razna znana imena, ki so želela biti del štiriindvajsetega stoletja: *Jean Simmons*, *Corbina Bernsen*, *Kelsey Grammer*, *Robina Williamsa* in še številne druge. Nekaterim se je želja izpolnila, nekateri so morali malo počakati. Naslednja generacija je dobivala priznanja tako s strani kritike (več nagrad *emmy*, nagrada *hugo* za najboljši sci-fi program idr.) kot pri čedalje širšem občinstvu. Z novo serijo so Zvezdne steze doživele nov vrhunec. Popularnost je začela naraščati, vse v zvezi s *STAR TREK* se je odlično prodajalo, znova se je povečala zanimanje za izvirno serijo in studio Paramount se je odločil za novo nanizanko, ki pa si je za svoje prizorišče izbrala vesoljsko postajo *DEEP SPACE NINE*. Po uspešnih sedmih letih se je serija 1999 poslovila od malih zaslonov. Tudi brez Genea Roddenberryja so Zvezdne steze še naprej podirale hollywoodske stereotipe, saj je bil tokrat glavni igralec *Avery Brooks* – črnc, kar se še danes dogaja le redko.

Z novo nanizanko, ki je ni več ustvaril Gene Roddenberry, saj je umrl kmalu po prvotnih osnutkih, pa se je tudi začel odmik od njegove vizije, ki je bila izključno optimistična in nekonfliktna in kateri še danes nekateri fani močno nasprotujejo. Glavno vlogo v vodenju industrije je prevzel izvršni producent *Rick Berman*, ki ima še danes vse niti v svojih rokah. Po izteku Naslednje generacije si je

Paramount želel, potem ko se je izkazalo, da sta lahko dve nadaljevalki STAR TREK uspešno predvajani hkrati, zapolniti praznino, in januarja 1995 je svojo premiero doživel četrto poglavje vesoljske sage *STAR TREK: VOYAGER* – tokrat tudi zaradi pritiska ženskega dela fandoma, s *Kate Mulgrew* kot kapitanke Janeway na čelu. Nova posadka pa se je znašla na drugi strani galaksije, na popolnoma novem teritoriju in petinsedemdeset let stran od Zemlje in danes uspešno končuje svojo šesto sezono; čeprav je treba priznati, da ni gledanost ne Deep space Nina in ne Voyagerja dosegla višav Naslednje generacije.

Po šestem filmu *STAR TREK: THE UNDISCOVERED COUNTRY* (1991), ki je bil zadnji za večino prvotne posadke, in je še enkrat potrdil aktualnost Zvezdnih stez, saj je bil lep odsev padca berlinskega zidu, ker se v njem konča dolgo sovraštvo med Zemljani in Klingonci, je na filmska platna stopila zasedba Naslednje generacije v filmu *STAR TREK: GENERATIONS*, v katerem pa so nastopili tudi trije igralci iz izvirne zasedbe, vključno z *Williamom Shatnerjem* v vlogi neustrašnega kapitana Kirka. Srečanje dveh kapitanov je pomenilo dokončno slovo stare generacije, kar je na svoji naslovnici oveko-večila tudi revija *TIME*. Kapitan Picard, android Data in preostala družina pa so z naslednjima dvema filmoma, *STAR TREK: FIRST CONTACT* (1996) in *STAR TREK: INSURRECTION* (1998) dokazali, da lahko uspešno prevzamejo breme nase, saj sta oba filma skupaj zaslužila več kot 260 milijonov dolarjev. *Brent Spiner*, ki igra androida Dato – enega najbolj priljubljenih junakov Naslednje generacije in celotne sage nasploh – ocenjuje uspeh Zvezdnih stez takole: *“Mislil, da ni nič v zgodovini televizijske drame prišlo niti blizu Zvezdnim stezam pri promociji ideje o enakosti in toleranci. Ne le, da se o tem razpravlja, ampak se v serijah tudi slavijo razlike med ljudmi, in prav te nas držijo skupaj in ne narazen. Pomembnost serije izhaja tudi iz spomina na mitologijo. Starodavna mitologija je bila vedno o junaku, ki gre na neko pot odkritij, pa naj bo to ideja, razsvetlitev ali karkoli drugega. In to je natančno to, kar mi počnemo – Zvezdne steze so moderna mitologija.”* (Houldsworth, 1996: 81) Morda sprva malo naivna misel, po tehtnem razmisleku, pa so Zvezdne steze klasični mitologiji močno podobne. Svet Zvezdnih stez je namreč tako obširen, da je bilo do danes napisanih kar nekaj knjig, ki prikazujejo zgolj časovni potek vesolja Zvezdnih stez, izšla je tudi enciklopedija in scenaristi imajo kar veliko težav pri pisanju, saj jih fani hitro spomnijo na razne napake in nepravilnosti v poteku dogodkov. Razvejenost sveta Zvezdnih stez ponuja fanom in gledalcem vse – od junakov, sovražnikov, drugačnih oblik življenja, skritih planetov, nenavadnih popotnikov pa do posebnih tehničnih dosežkov, novih konceptov in znanstvenih hipotez. Velikokrat so prav Zvezdne steze navdušile znanstvenike za raziskave novih tehnologij in predmetov – današnji brezžični telefon je čista kopija komunikatorja, ki ga je

uporabljal kapitan Kirk. Zapriseženi fani zdaj že kultne serije pa so tudi skorajda vsi astronauti.

Trekkies

V veliko pogledih so prav TREKKIES, ali po novem TREKKERS (pojem, ki je nekoliko trši in mu dajejo prednost predvsem nove generacije fanov) inovatorji pop-kulture. Bili so pionirji fanzinov v sedemdesetih, ko so po odpovedi serije nadaljevali gledanje ponovitev in se začeli organizirati, družiti in razpravljati o pomenih Zvezdnih stez ter o svetli prihodnosti in optimističnem svetu, ki ga je ustvaril Gene Roddenberry. Pod okriljem klubov so začeli izdajati fanzine, v katerih so svoje člane obveščali o vseh novostih. Čeprav jih je širša javnost označila za čudake, so vztrajali v svojem svetu in si priborili svetovni sloves ter s tem dokazali, da se da še kako vplivati na trmaste šefe hollywoodskih studiov. V osemdesetih so TREKKIEJI med prvimi našli svoj novi dom na internetu in postali redni uporabniki ter organizirali svojo dejavnost še bolj učinkovito prek svetovnega omrežja (Alternative Culture Website, 1999). Aktivnosti fanov med drugim vključuje: obiskovanje konvencij, pisanje in izmenjevanje zgodb, tudi erotičnih (imenujejo se *slash*), igranje raznih iger na temo Zvezdnih stez. Velikokrat pa so klubi STAR TREK tudi pobudniki raznih humanitarnih akcij. Tako je pred leti deloval zelo znan IDIC fan klub na Škotskem, ki je z zbiranjem denarja vsako leto sponzoriral dva psa za vodenje slepih. Skorajda vsi fan klubi skušajo poleg izmenjave informacij o svoji priljubljeni seriji doseči tudi neko družbeno spremembo in tako slediti viziji Gena Roddenberryja. Na humanitarno in družbeno dejavnost TREKKIEJEV kritiki pogosto pozabljajo.

Skrozi leta so dobili fani tudi močan vpliv na samo industrijo STAR TREK, ki se je v številnih pogledih ravnala prav po fanih. Kot pravi *George Takei* alias Sulu v prvotni zasedbi: *“Zgodovino Zvezdnih stez so vedno določali fani. Oživitve Zvezdnih stez v filmskih nadaljevanjih je zasluga fanov. Ko je producent Harve Bennett predlagal, naj gredo Zvezdne steze v retrospektivo, v kateri bi prikazali naše junake kot kadete na Akademiji in bi nas s tem zamenjali z mlajšimi igralci, so se fani dvignili in po ostrem protestu je bil producent odpuščen. Fani so tista prava zgodovina Zvezdnih stez!”* (Foster, 1996: 85)

Najbolj živa subkultura TREKKERJEV so Klingonci – po najbolj priljubljenih Nezemljanih v svetu Zvezdnih stez – ljudje, ki čutijo sorodnost z bojevitimi Nezemljani in izvajajo verske obrede popolno kostumirani, obraze pa prekrijejo z lateksovimi maskami. Klingonski jezik se je lahko naučiti, saj obstajajo: slovar, v katerem je razdelan celoten klingonski jezik, kasete za učenje in celo štiridnevni jezikovni tečaji. Lingvist *Marc Okrand* je razvil jezik, ki je bil

uporabljen predvsem v šestem filmu *The Undiscovered Country* in je skupaj z drugimi višje izobraženimi Klingonci prevedel celo dele Biblije in Shakespeara. Npr. "Hlja" izgovorjeno "khi-JA" pomeni "Da" v klingonskem jeziku! (Alternative Cultures Website, 1999).

TREKKIEJE lahko razdelimo v tri skupine:

- 1) V prvo skupino sodijo *simpatizerji* oziroma gledalci, ki redno spremljajo katero izmed nadaljevanj in si kupijo kako referenčno knjigo ter imajo doma tudi kak film z naslovom STAR TREK.
- 2) V drugi skupino uvrščamo *večino fanov*. To so ljudje, ki redno spremljajo nanizanke, so na tekočem z vsemi dogodki, so člani vsaj enega izmed nešteto fan klubov, kupujejo knjige, pri njih doma visi koledar STAR TREK ter občasno zaidejo na katero izmed konvencij.
- 3) Zadnjo skupino pa sestavljajo *"hard core"* fani, ki so člani več fan klubov, spremljajo vse, kar se dogaja na televiziji in v časopisju, kupujejo revije, knjige, videokasete in si ogledajo novi film STAR TREK v kinu večkrat. Redno obiskujejo konvencije in se oblačijo v ročno izdelane uniforme iz serij ter se tudi maskirajo v svoje najbolj priljubljene junake. Mnogi med njimi imajo tudi svoje spletne strani na internetu, na katerih objavljajo vsako malenkost iz veselja Zvezdnih stez ali pa so specializirani le na določen vidik, npr. na svojega junaka. Privlači jih torej vse z imenom STAR TREK!

V povprečju porabi povprečen fan Zvezdnih stez 400 dolarjev na leto za knjige, revije, spominke, spominske krožnike, uniforme, kozarce, obeske za ključke, torbe, igrače, modele vesoljskih ladij, doprsne kipe junakov, plakate, avdio- in videokasete, na katerih so vse inkarnacije Zvezdnih stez, in še nešteto drugih izdelkov z oznako STAR TREK. Več kot 30 milijonov fanov spremlja STAR TREK vsak teden. Na svetu je več sto tisoč registriranih fanov, ki se združujejo v fan klube, ki izdajajo fanzine in izdajajo biltene; to so bilteni vsakega kluba, ki izhajajo večkrat na leto in v katerem klubi obveščajo svoje člane o novih dogodkih, na njihovih straneh pa fani živahno razpravljajo o nešteto temah, vezanih na svet Zvezdnih stez. Prav tako so vsak konec tedna konvencije v najmanj treh različnih mestih in te pritegnejo milijone fanov, ki pridejo pogledat katero od zvezd iz serije, ki ponavadi gostuje, ter se srečujejo s somišljeniki in kupujejo vse najnovejše izdelke. Fani so poleg televizijskega programa zelo vezani tudi na tiskovine. V tisku je bilo že več kot 63 milijonov knjig z imenom STAR TREK, ki so bile prevedene v več kot 15 jezikov, vključno s Kitajsko, Norveško in Madžarsko (Trekkies Website, 1999). Vse skupaj je postala velika industrija, ki je samo v zadnjih petih letih s prodajo izdelkov prinesla več kot milijardo dolarjev. V zadnjih letih se je izjemno razvila in povečala prisotnost Zvezdnih stez na internetu, kar pa je šlo v nos družbi Viacom, ki ima

v lasti Paramount Pictures in s tem tudi vse, kar je povezano s STAR TREK po uradni plati. Zato se je Viacom odločil boriti se proti internetnim stranem, ki so se ukvarjale s tematiko STAR TREK. Sprožile so tožbe proti njim in veliko strani se je moralo umakniti, hkrati pa so s tem sprožili velik val protestov s strani fanov in tudi samih ljudi, ki delajo na serijah in filmih. Predvsem so se fanom v bran postavili igralci, ki so zasloveli v veliki meri prav zaradi podpore in pozornosti, ki so jim jo namenili fani.

TREKKIEJE lahko označimo kot ljudi polne optimizma in čeprav jim nekateri pripisujejo tudi kanček norosti, pa so, kot smo že nakazali, prav oni varuhi najbolj prisotnega in vztrajnega fenomena popkulture našega časa. Zvezdne steze spremljajo prebivalci v več kot sto državah sveta, med fani pa najdemo tudi najbolj znane osebnosti vseh sfer življenja današnjega časa. Med privrženci je tudi ameriški general *Colin Powell*, pa *Mel Brooks*, *Jason Alexander*, *Tom Hanks* in celo profesor *Stephen Hawking*, fizik in avtor uspešnice *Kratka zgodovina časa*, ki je na svojo veliko željo gostoval v eni izmed epizod *Naslednje generacije*, kjer je igral samega sebe na *holodecku* (virtualni prostor), kjer je v iluziji androida *Date* igral poker z *Isaakom Newtonom* in *Albertom Einsteinom*. Med fani z modro krvjo pa najbolj izstopa današnji jordanski kralj *Abdullah*. Še kot princ je imel veliko željo nastopiti v svoji priljubljeni seriji, kar so mu na očetovo prošnjo tudi omogočili in tako se je kot statist pojavil v eni izmed epizod *Voyagerja* v uniformi člana posadke.

Po podatkih Paramount TV (Time, 1994: 75) spremlja Zvezdne steze več gledalcev z univerzitetno izobrazbo in višjimi prihodki kot katerikoli drugo tv-oddajo. Kar podira vse negativne stereotipe, ki že od vsega začetka spremljajo fane. "*Ljudje nimajo neke prave predstave, kaj fandom Zvezdnih stez v resnici pomeni. Nenehno se srečujem z ljudmi različnih poklicevi, ki pravijo, da so šli študirat to ali ono ravno zaradi Zvezdnih stez*," pravi *Leonard Nimoy* (Time, 1994: 76). *Jonathan Frakes*, ki igra poveljnika Rikerja v *Naslednji generaciji* in se je s pomočjo Zvezdnih stez prelevil tudi v režiserja, saj je zelo uspešno zrežiral zadnja dva filma, Čodaja: "*Če iščeš posebnosti in čudake – da, našel jih boš nekaj. Vendar je to šov, ki ne podcenjuje svojega občinstva. Napolnjen je z inteligentnostjo, je izrazito epski in vsebuje najrazličnejša sporočila in moralo – in to je tisto, kar pritegne gledalce*." (Time, 1994: 76)

Ustvarjalka novega dokumentarca, naslovljenega *TREKKIES*, *Denise Crosby*, ki je bila v originalni zasedbi *Naslednje generacije*, kaže na sliki portret svojega alter-ega iz nanizanke in s tem opozarja tudi na kreativnost fanov, ki svoje priljubljene junake tudi tako ovekovečijo. V omenjenem dokumentarnem filmu je šla snemalna

ekipa od konvencije do konvencije ter snemala in iskala najbolj izvirne in zanimive fane. V to kategorijo pa vsekakor sodijo naslednji:

- *Barbara Adams* je prišla na naslovnice časopisov, ko je bila izbrana za porotnico v razvpitem primeru Whitewater, v Little Rocku, v zvezni državi Arkansas. Na sojenje je namreč redno prihajala v svoji uniformi iz 24. stoletja. Pravzaprav le redko zapusti svojo hišo brez uniforme, komunikatorja in drugih ornamentov s simboli Zvezdnih stez.
- *Dr. Denis Bourguignon* je zobozdravnik, ki je na Floridi odprl ordinacijo “Starbase dental”, v kateri je vse v motivih Zvezdnih stez. Od same opreme pa do osebja, ki je oblečeno v uniforme iz serije, ima vse pridihi 24. stoletja. Celo zobozdravniški pribor se oglašja z znanimi zvočnimi signali iz Zvezdnih stez.
- *Joyce Mason* je radijska voditeljica oddaje “Talk Trek and Beyond” in ima vsak teden 2,5 milijona poslušalcev. Gostje v njeni oddaji so segali od igralcev in zakulisnega osebja Zvezdnih stez pa do ljudi, ki pravijo, da so bili na vesoljskih ladjah Nezemljanov.
- Eden izmed gorečih oboževalcev kapitana Kirka se je celo preimenoval v Jamesa Kirka;
- Prebivalci mesta Vulcan (eden pomembnih planetov v vesolju Zvezdnih stez in dom Mr. Spocka) v Kanadi so rekonstruirali velikanski model vesoljske ladje Enterprise in ga postavili na začetek mesta za dobrodošlico vsem mimoidočim.

Seznam nenavadnih fanov, ki se v svojem življenju ravna po svoji priljubljeni seriji, je seveda dolg toliko, kot je tudi samih fanov. Težko si je razložiti, kaj je tisto, kar pripravi ljudi, da se začno zgledovati in se poistovetijo s svojimi junaki. V knjigarnah se najdejo tudi knjige z naslovi, kot so *All I need to know about life I learned from Star Trek* in podobni.

Že od vsega začetka pa spremlja futuristično sago stavek, ki lepo povzame vso filozofijo: *neskončna raznolikost v neskončnih kombinacijah*, ali drugače: (slike nenavadnih vesoljcev). Vprašanje se torej glasi, kaj je to takega v Zvezdnih stezah, kar je uspelo pritegniti in prepričati toliko ljudi? Kot smo že prej nakazali, je to vsekakor upanje v boljšo prihodnost, ko se bodo ljudje v sekundi “prežarčili” z enega mesta na drugo, ko bodo s svetlobno hitrostjo osvajali nova prostranstva, ko bosta izginila obup in lakota, ko bodo ljudje medsebojno sodelovali, se spoštovali. Morda zveni precej naivno, vendar pa so se mnogi oprijeli te vizije Gena Roddenberryja in verjamejo, da bo svet, kakršnega prikazujejo Zvezdne steze, nekega dne resnično tudi del realnosti.

Sklep

Kljub številnim kritikam lahko rečemo, da so Zvezdne steze tudi v novih različicah ostale, v končni fazi posledice, zveste Roddenberryjevi viziji, ki se je ukvarjala predvsem z naravo in pomenom človeka. Neskončna parada zlobnih Nezemljanov in hudobnih civilizacij, od prepirljivih Klingoncev do pogubnih Borgov s svojo kolektivno zavestjo, je bila vedno v kontrastu s civiliziranimi humanoidi na krovu vesoljske ladje Enterprise. In prav tukaj lahko iščemo uspeh Zvezdnih stez, saj so bile optimistične moralitete nekaj zelo privlačnega v nemirnih šestdesetih. *“Svet je bil ena sama velika težava in prav nič upanja ni bilo na obzorju za ZDA. In potem pride na program serija, ki nam vsem pravi, da je človeštvo boljše, kot si to mislimo,”* pravi D.C. Fontana (Altman, 1995: 6), ki je bila med prvimi scenaristi prvotnih Zvezdnih stez. Še posebej pomembna je bila za tisti čas slika, ki je kazala skupno, medsebojno sodelovanje ljudi ne glede na raso, nacionalnost, barvo kože ali različne oblike obraza. Zvezdne steze so dajale upanje v času, ko so študenti protestirali po celem svetu, ko so umirali ameriški vojaki v Vietnamu. Čeprav je dogajanje postavljeno v štiriindvajseto stoletje, pa mu ni nikoli manjkalo aktualnosti. Sam uspeh Zvezdnih stez ne leži zgolj v visoko proračunskih posebnih efektih, temveč tudi v samih zgodbah, ki jih pripoveduje celotna saga. Razlika z drugimi znanstveno fantastičnimi filmi in televizijskimi programi je ravno v tem, da Zvezdne steze prikazujejo kontinuiteto z današnjim svetom. Dogodki se ne odvijajo na raznih neznanih in izmišljenih planetih, temveč prikazujejo vizijo Gena Roddenberryja za človeštvo v prihodnjih stoletjih. Torej dajejo upanje, da bo človeški rasi uspelo premagati svoje, v retrospektivi gledano neverjetne, nerazumljive in neumne probleme, kot npr. katera država se bo bolje oborožila, čeprav je pol ljudi lačnih. Zvezdne steze torej ohranjajo to kontinuiteto, saj se v nemalo zgodbah tudi neposredno navezujejo na zgodovino in dajo vedeti, da bo npr. tudi v prihodnosti popularen *William Shakespeare*, priljubljeni pisatelj kapitana Picarda, da bodo ljudje še naprej brali knjige, da bodo še vedno postavljeni pred moralne dileme in da se bo boj med dobrim in zlim, med pravičnim in nepravičnim, še nadaljeval. Med drugimi izmišljenimi in resničnimi osebnostmi pa so se med junaki Zvezdnih stez znašli tudi *Robin Hood*, *Amelia Earhart*, *Mark Twain*; v epizodi Naslednje generacije pa je gostoval že omenjeni *Stephen Hawking*. Pravzaprav so epizode in filmi, ki so imeli neposredno povezavo s človeško zgodovino, tudi najuspešnejši in najbolj popularni. Tako je bil leta 1986, četrti film v nizu, eden najuspešnejših v tistem letu. Posadka je namreč reševala dva kita grbavca iz preteklosti, ti so v prihodnosti seveda že izumrli. Film je tako pripomogel tudi k večji osveščenosti ljudi o ravnanju s kiti in nakazal rezultat, če bomo z njimi še naprej

tako ravnali. K uspehu pa so vsekakor pripomogli tudi komični trenutki filma, saj je bila družčina iz 23. stoletja vse prej kot domača v San Franciscu iz leta 1986. Posamezne epizode so se ukvarjale tudi s problemi droge, terorizma, vojn, vendar je bil pomemben obrat prav v tem, da to niso počeli prebivalci Zemlje. Ti so medsebojno sodelovali in si prizadevali za napredek celotnega človeštva. Lani je prišel v kinematografe že omenjeni dokumentarec TREKKIES, ki posveča vso svojo pozornost fanom, ki so vsekakor najbolj zaslužni, da so Zvezdne steze postale svetovno znani fenomen in tudi po več kot tridesetih letih nadaljujejo svojo vizijo. Roddenberryjeva žena Majel Barret, tudi igralka, ki je gostovala v vseh verzijah vesoljske pustolovščine in je tudi posodila glas računalniku na vesoljskih plovilih, o svojem možu pravi naslednje: *“Gene je bil velik humanist. Želel je postaviti zrcalo človeški naravi, tako da bi lahko videli sami sebe. Resnično je verjel v boljšo prihodnost!”* (Kubin, 1998: 70–71). Da pa bomo videli, ali se bo njegova vizija prihodnosti tudi uresničila, bo treba še malo počakati. Fani Zvezdnih stez bodo vsekakor v prvih vrstah in bodo prvi pripravljeni sprejeti inovacije, ki bodo človeštvo popeljale v boljšo prihodnost.

LITERATURA

- Alternative Culture Website 1999. (<http://www.alt.culture/trekkers>)
- ALTMAN, A. 1995. *Captains' Logs*. Little, Brown and Company: New York.
- BRAKE, M. 1984. Sociologija mladinske kulture in mladinskih subkultur. Ljubljana: KRT.
- FIRTH, S. 1986. Zvočni Učinki: Mladina, brezdolje in politika rock'n'rolla. Ljubljana: Univerzitetna Republiška Konferenca ZSMS.
- FOSTER, J. 1996. Captain Sulu. *Starburst Star Trek Special*, no. 28, str. 85.
- HOULDSWORTH, R in FOSTER, J. 1996. Data's Day. *Starburst Star Trek Special*, no.28, str. 81.
- Journey's End, *The Saga of Star Trek: The Next Generation*. 1994. Paramount Pictures.
- KUBIN, J. 1998 Keeping the Faith. *Star Trek Communicator*, no. 118, str. 70–72.
- NEMECEK, L. 1995. *The ST:TNG Companion*. Pocket Books: New York.
- Star Trek Continuum official Star Trek Website 1997–1999. (<http://www.startrek.com>)
- Star Trek: 25th Anniversary. 1991. Paramount Pictures.
- ŠTIVAN, J. in VOGLAR D. 1989. Guinnessova knjiga rekordov. Mladinska knjiga Koprodukcija: Ljubljana.
- Trekkies official Website 1997–1999. (<http://www.trekdoc.com>)
- ULE, M. 1996. Mladina v devetdesetih. Ljubljana: ZPS.
- ZOGLIN, R. 1994. Trekking Onward. *Time*, vol. 144, no. 22, str. 72–80.

ČASOVNI POTEK FENOMENA STAR TREK

1964 – Desilu Studios skušajo prodati STAR TREK televizijski hiši CSB, vendar je projekt zavrnjen in namesto njega začnejo predvajati LOST IN SPACE (Izgubljeni v vesolju; nanizanka, ki je leta 1996 prav tako doživela filmsko upodobitev);

- 1966 – 8. septembra televizijska družba NBC predvaja prvo epizodo STAR TREK, v kateri kapitan Kirk premaga vampirju podobno bitje, ki ima oči dr. McCoya;
- 1967 – v epizodi, ki je bila predvajana marca, dr. McCoy izusti znano frazo: "Damit, Jim, I'm not a bricklayer, I'm a doctor!", ki nato doživi nešteto variacij;
- 1968 – Zvezdne steze, na višku svoje "prve" popularnosti, dosežejo le 52. mesto po gledanosti in ostajajo daleč za televizijskimi oddajami, ki se jih danes nihče več ne spominja;
- 1968 – poleti tega leta se TV družba NBC odloči prekiniti snemanje Zvezdnih stez, vendar se po milijonu protestnih pisem odloči za nadaljevanje;
- 1968 – novembra je na televizijskem zaslonu prvič prikazan medrasni poljub med poročnico Uhuro (črнка) in kapitanom Kirkom (beleč);
- 1969 – po skupnemu številu 79 epizod televizijska družba NBC odpove snemanje nanizanke;
- 1972 – prirejena prva konvencija STAR TREK v New Yorku, na kateri je bil poleg Gena Roddenberryja in zvezd iz serije prisoten tudi ISAAC ASIMOV, priznani pisec znanstvene fantastike;
- 1976 – po več kot 400.000 pismih od Trekkiejev se NASA odloči poimenovati prototip space-shutla ENTERPRISE;
- 1976 – LEONARD NIMOY, legendarni Spock, napiše uspešnico "I Am Not Spock";
- 1979 – novembra pride v kinematografe prvi v seriji filmov: STAR TREK: THE MOTION PICTURE; kar pomeni nadaljevanje celotne industrije;
- 1982 – decembra je premiera drugega filma STAR TREK: THE WRATH OF KHAN, v katerem igrajo tudi KIRSTIE ALLEY in RICHARDO MONTALBAN; Spock umre!;
- 1984 – junija pride v kinematografe tretji film: STAR TREK: THE SEARCH FOR SPOCK. Spock živi!;
- 1986 – v četrtem filmu STAR TREK: THE VOYAGE HOME se posadka vrne v leto 1986, da bi rešila dva kita grbavca: ta film je še do danes najuspešnejši v seriji filmov in je samo v ZDA zaslužil več kot 110 milijonov dolarjev in je bil tistega leta med največjimi hiti v ameriških kinematografih;
- 1986 – v enem prelomnih trenutkov ameriške televizije, v skeču v oddaji SATURDAY NIGHT LIVE, WILLIAM SHATNER (kapitan Kirk) zakriči fanom: "GET A LIFE!" in še danes čuti posledice tega dejanja, kar pa hkrati sproži tudi razne razprave o fanih nasploh;
- 1987 – septembra doživi svojo premiero nova nadaljevanka: STAR TREK: THE NEXT GENERATION na krovu nove vesoljske ladje Enterprise – dogajanje je postavljeno v čas 80 let po kapitanu Kirku in družini;
- 1989 – peti film s prvotno zasedbo STAR TREK: THE FINAL FRONTIER v kinematografih pogori;
- 1990 – oktobra Zvezdne steze: Naslednja generacija s svojo osemdeseto epizodo prehitijo število izvirnih epizod;
- 1991 – umre ustvarjalec Zvezdnih stez in Zvezdnih stez: Naslednja generacija GENE RODDENBERRY;
- 1991 – šesti film STAR TREK: THE UNDISCOVERED COUNTRY povrne nazaj sloves in dostojanstvo prvotni zasedbi; film zrcali sodobne dogodke in pride v kinematografe ob 25. obletnici;
- 1992 – marca odpre National Space and Air Museum eksponat Zvezdnih stez, ki razstavlja originalni model Enterprisa in še do danes ostaja najbolj obiskana razstava;
- 1993 – januarja doživi premiero nova nadaljevanka STAR TREK: DEEP SPACE NINE, ki se ne dogaja na vesoljski ladji, temveč na vesoljski postaji s številnimi barvitimi Nezemljani; Zvezdne steze znova podirajo stereotipe s črncem (AVERY BROOKS) na čelu posadke;
- 1994 – po 178. epizodah se konča pot večkrat nagrajene Naslednje generacije, ki konča svojo pot kot ena najbolj gledanih serij, na višku svoje popularnosti, da bi lahko posadka naredila transformacijo na velika platna;

- 1994 – novembra pride v kinematografe sedmi film *STAR TREK: GENERATIONS* z novo posadko in nekaterimi znanimi obrazi iz prvotne zasedbe; Kirk umre! (zares!);
- 1995 – na televizijske zaslone pride še tretji "spin-off", *STAR TREK: VOYAGER*, tokrat v glavni vlogi KATE MULGREW kot kapitanica Janeway, ki jo energetski val odnese 80.000 svetlobnih let stran od domačih galaksij;
- 1995 – v epizodi *REJOINED* na vesoljski postaji Deep Space 9 pride do vročega poljuba med dvema ženskama, kar je preveč za nekatere lokalne televizijske postaje, ki poljub izrežejo;
- 1996 – 30. obletnica Zvezdnih stez;
- 1996 – decembra pride v kinematografe osmi film, tokrat prvič le s posadko Zvezdnih stez: Naslednja generacija. *STAR TREK: FIRST CONTACT* v nasprotju s pričakovanji kritikov in preostale javnosti postane z več kot 100 milijoni dolarjev zaslužka svetovni blockbuster in si prisluži tudi nominacijo za oskarja;
- 1998 – 3. januarja v Las Vegasu v hotelu Hilton odprejo 70-milijonski zabavišni park: *STAR TREK: THE EXPERIENCE*, ki ga v prvih desetih mesecih obišče več kot milijon ljudi;
- 1998 – drugi samostojni film posadke Naslednje generacije in deveti v nizu *STAR TREK: INSURRECTION* obravnava zelo aktualno problematiko etničnega čiščenja;
- 1999 – *DEEP SPACE NINE* konča svojo več kot uspešno sedem let trajajočo avanturo;
- 1999 – 30 let po izteku prvotnih Zvezdnih stez pride v kinematografe dokumentarec o ljudeh, ki so *STAR TREK* naredili za fenomen moderne kulture, ki nosi naslov po njihovem skupnem imenu *TREKKIES*.